

VASTAUS NYHOLMILLE

Risto Sänkiäho

Arvostelussa esiintullutta tilannetta voitaisiin ehkä osaltaan luonnehtia kysymyksenä valtio-opin tieteellisestä roolista. Onko valtio-oppi systemaattinen tiede, jossa voidaan löytää joitakin invariansseja ja näiden perusteella luoda jonkinlaista teoreettista rakennetta — mikä osaltaan on yhteistä kaikille sosiaalitieteille — vai pitääkö valtio-oppia pitää historiatieteen kaltaisena ainutkertaisia tapauksia tutkivana tieteenä. Olen tutkimuksessani lähtenyt edellisestä kannasta ja poiketen traditionaalisesta tutkimusasetelmasta olen induktion sijasta päätenyt deduktioon. Deduktiolla ei tässä tapauksessa tosin ole kovinkaan vankkaa perustaa, sillä käytetyt periaatteet ja teoriat eivät ole mitään yleisesti hyväksytyjä aksioomia; tämän lisäksi lähtökohtana pidetyt väittämät ovat osiltaan ristiriidassa toistensa kanssa.

Luokittelun pohjaksi on tutkimuksessa otettu puolueiden koko, koska *Gaplowin* ja *Gamsonin* esittämät teoriat perustuvat juuri tällaiselle kokoerojen luokitukselle.¹ Tutkimuksessa on myös mainittu, että vuoden 1970 eduskuntavaalien jälkeen KESK ja SKDL olisi luettava keskisuuriksi puolueiksi, mutta tähän tarkasteluun ei menty tietyn yhtenäisyyden säilyttämiseksi, mikä oli luonnollisestikin virheellistä. Vaalikaudet oli jaettu kahtia (kahden suurimman puolueen paikkamäärä yli 100 tai sen alle), koska eduskunnan enemmistö näyttää huomattavaa osaa sen työskentelyssä. Vaalikausi 1962–66 luettiin luokkaan $A + A < 100$, koska tahdottiin erottaa todelliset enemmistöt myös tasavahvasta tilanteesta.

Ensimmäisen hypoteesin mielekkyyttä voidaan kyllä perustella kokoprinsipillä, sillä on ilmeistä että tilanteessa, jossa kahdella suurimmalla puolueella on enemmistö eduskunnassa niiden on helpompi liittoutua kuin tilanteessa, jossa niiden on pakko liittoutua muidenkin puolueiden kanssa saavuttaakseen enemmistön. Erityisesti muut lähtökohtana pidetyt väittämät tukevat tätä oletusta, jota ei kyllä aivan puhtaasti voida johtaa yksinomaan *Rikerin* kokoprinsipiä, vaan voitaneenkin puhua eräänlaisesta sovelletusta kokoprinsipiä.

Koalitioteorian olettamusten mukaan kaikkia A, B tai C puolueita käsitellään samanarvoisina eli niiden todennäköisyys kuulua johonkin koalitioon on yhtä suuri kussakin luokassa. Tämä on kylläkin monipuolueissa usein täysin totuuden vastainen oletus, mutta toisaalta on hedelmällistä testata teoriaa tältäkin pohjalta, jolloin mahdollista selittämätöntä varianssia voidaan jatkotutkimuksissa selittää muilla tekijöillä. Minunkin mielestäni avain monipuoluejärjestelmien koalitiomalleihin on puolueiden etäisyyden käsitteissä,² jota en kuitenkaan soveltanut tässä tutkimuksessa, sillä se olisi vienyt analyysin täysin uudelle tasolle, jossa eri koalitioiden todennäköisyydet poikkeavat suu-

resti toisistaan. Toisaaltahan kyllä koalitioteoreettisessakaan tarkastelussa eivät kaikki mahdolliset koalitiot ole yhtä todennäköisiä kuten on laita puhtaasti peliteoreettisissa tarkasteluissa; koalitioteoreettisissa malleissa vain todennäköisyys riippuu puolueen koosta eikä sen sijainnista. Vielä ei ole monipuoluejärjestelmissä kehitetty erilaiset mielipidejakautumat huomioon ottavaa mittaa, joka olisi teoreettisesti perusteltavissa.³

Tutkimukseni lopussa viitataan siihen, että koalitioteoreettisiin tarkasteluihin olisi liitettävä hallituksen muodostamisneuvottelujen tutkimus. Niiden välinen yhteys ja puolueiden väliset etäisyydet, jotka osin johtuvat edeltävistä koalitioista ja koko poliittisen prosessin toiminnasta, ovat ne tekijät joiden avulla voitaneen päästä melko aukottomaan monipuoluejärjestelmän koalitioteoriaan. Kaikkien näiden tekijöiden toisiinsa liittäminen on varsin hankalaa, jossa parhaana mahdollisena ratkaisuna on *Nyholm*in mainitsema päätöksentekotilanteen ajallinen tarkastelu. Ideologisen etäisyyden merkitys ei kirjoittajalle ole aivan vieras, sillä käytin sitä eduskunnan äänestysvoimakkuutta käsittelevässä tutkimuksessani⁴ ja toisaalta myös Suomen hallitusten muodostamisessa on *Törnudd* selvästikin osoittanut ideologisen välimatkan vaikutuksen koalitioihin.⁵ Lisäksi *Wiste* on omassa väitöskirjassaan osoittanut puolueiden välimatkoilla ja niiden muutoksilla olevan vaikutuksia koalitiomuodostukseen.⁶

Toisen hypoteesin perusteluina käytettiin oppositioprinsiippiä ja neuvottelujen minimoimisen teoriaa, jonka mukaan samansuuruisen on helpompi liittoutua keskenään kuin erisuuruisten. Lisäksi kokoprinsiippiä käytettiin siinä mielessä, että eräät maamme poliittiselle elämälle tyypilliset määrävähemmistösäädökset vaativat kaikkien suurien puolueiden mukanaoloa hallituksessa, jotta hallitus voisi tehdä oppositiosta riippumatta haluamiaan päätöksiä. Kokoprinsiippiä ei ole käytetty minimivoittoon pyrkivän koalition selittämiseksi, jolloin, kuten *Nyholm*kin toteaa, pitäisi koalitioon ottaa kahden suuren puolueen lisäksi jokin pikkupuolueista eikä suurpuoluetta.

Hypoteesi 3 on vaillinainen, sillä siitä on jäänyt pois kohta »kuin että suuret puolueet (AA) muodostaisivat vain keskenään hallituksen.» Jo edellä on käynyt selväksi, että kokoprinsiippiä ei toisessa hypoteesissa käytetty sen tavanomaisessa merkityksessä. Tämä hypoteesi on selvä jatko ensimmäiselle hypoteesille. Sillä pyritään selvittämään pikkupuolueiden esiintymistä hallituksessa, joissa niiden ei Rikerin kokoprinsiipin mukaan pitäisi esiintyä. Näin ollen eivät hypoteesit ole toisiaan kumoavia, vaikkakin lähtökohtana olleet prinssiipit ja teoriat ovatkin toisiinsa nähden ristiriitaisia. Toiset pohjautuvat nollasummapeleihin ja toiset ei-nollasummapeleihin, minkä vuoksi niiden avulla ei voida tehdä mitään täysin aksiomaattis-deduktiivista hypoteesijärjestelmää, vaan vain luoda joitakin testattavia hypoteeseja.

Hypoteesi 5 on niinkään jatke ensimmäiselle hypoteesille. Koalitioteorian mukaan kaikki mahdolliset AA kombinaatiot katsotaan yhtä todennäköisiksi,

eikä sen mukaan ole tarpeen selvittää miksi jonakin vaalikautena on $A + A < 100$ ja miksi tällaisena kautena ei ole muodostunut AA kombinaatiota.

Hypoteesin 6 perustana on todellakin empiirisiin havainnoiteihin perustuva teoria, jota ei kai voitaisikaan pitää oikeana teoriana. Valitettavasti vain koalitioteorioiden kehittymättömyyden vuoksi on tällaisiakin teorioita käytettävä parempien puutteessa. Kokoomus luokiteltiin keskisuureksi puolueeksi, jonka merkitys koalitiossa poikkeaa suuresti pienistä puolueista, jopa siinä määrin, että kokoomuksen mukanaolo hallituksessa on tuonut hallituksen taakse eduskunnan enemmistön, mihinkä suurpuolue pikkupuolueiden kanssa ei koskaan ylety.

Hypoteesin 9 osalta viittaan jo edellä esittämiini perusteluihin ideologisen tms. välimatkan huomioimisen mahdottomuuteen tällaisessa tarkastelussa, vaikka on pidettävä mielessä, että se on ainut tie tästä eteenpäin.

Tutkimuksessani en tullut siihen tulokseen, että kaikki lähtökohtana olevat periaatteet ja teoriat pitäisivät paikkansa Suomen osalta. Erityisestihän moni selvästi Rikerin kokoprinsiipin vastainen hypoteesi piti paikkansa, Rikerin kokoprinsiippihän on erityisesti monipuoluemaissa osoittautunut paikkansapitämättömäksi, mihin syynä Riker näkee puolueiden ideologiset etäisyydet. Pyrin tutkimukseni avulla vain todentamaan eräitä yleisiä muista sosiaalitieteistä lainattuja lähtökohtia käyttäen luotuja hypoteeseja, eikä luomaan mitään yleistä monipuoluejärjestelmän koalitioteoriaa, jonka löytämiseen Nyholmin kritiikki on selvästi auttanut orientoitumaan. Koska tällä hetkellä tehdään tähän alaan kuuluvaa tutkimusta monessa maamme yliopistossa,⁷ olisi syytä tehostaa tutkijoiden välistä yhteistyötä huomioiden niukat resurssimme ja toisaalta jo tehtyjen erilaisten tutkimusten merkitys. Näiden tutkimusten synteessin avulla voitaisiin päästä suuresti eteenpäin tutkimuksen tällä loholla, sillä eri tutkimuksissa on valotettu ongelman eri puolia varsin ansiokkaasti.

LÄHDEVIITTEET

¹ Caplow, Theodore, A Theory of Coalition in the Triad, *American Sociological Review*, 21, 3/1956, s. 489—493 ja Gamson, William A., A Theory of Coalition Formation, *American Sociological Review*, 26, 3/1961, s. 373—382.

² Sänkiaho, Risto, Äänestysvoimakkuudesta eduskunnassa v. 1951—1966, *Politiikka* 4/1966, s. 179—189.

³ Hintikka, Jaakko, Valtasuhteet, määränemmistösäännöt ja parlamentarismilunne, *Aika* 8/1972, s. 409.

⁴ Sänkiaho, ma.

⁵ Törnudd, Klaus, Compositions of Cabinets in Finland, *Skandinavian Political Studies*, Vol. 4/1969, s. 58—70.

⁶ Wiste, R., Suomen poliittisen kehityksen ennustekeinot I—II, *Helsingin Sanomat* 22. ja 26. 8. 1970.

⁷ Laakso, Markku, *William H. Rikerin poliittisesta koalitioteoriasta*, Helsingin Yliopiston Yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia No 24/1972, Harle, Vilho, *Näkökohtia liittoutumateoriasta ja liittoutumia koskevasta tutkimuksesta*, Tampereen Yliopiston Poliitiikan tutkimuksen laitoksen tutkimuksia No 20/1971 ja Nyholm, Pekka, *Parliament, Government and Multidimensional Party Relations in Finland*, Societiarum Fennica, Helsinki 1972.